

PREGLEDNA MORFOLOGIJA PRAVIH GLAGOLSKIH IMENICA HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

Leopold Auburger

Glagolske imenice kao gramatičko-morfološki glagolski oblici i kao odglagolske sufiksalne izvedenice

Glagolske se imenice hrvatskoga književnog jezika u gramatikama obično ne prikazuju kao jedinice glagolske morfologije, naime kao neodređeni glagolski oblici, nego kao leksikološki određena skupina odglagolskih imenica koje su izvedene sufiksima, završavaju na slogove *-nje* ili *-će* i mijenjaju se kao imenice srednjega roda po A/e-deklinaciji. Uz to se glagolske imenice kao *nomina actionis* obično svrstavaju, zajedno s drugim sufiksanim izvedenicama, u opću semantičku skupinu „radnih imenica“.¹ Stoga, dosadašnja podrobnija proučavanja glagolskih imenica pretežno pripadaju leksikologiji. Mjerodavni je leksikološki prikaz tvorbene morfonologije i djelomično također opće semantike glagolskih imenica sadržan u velikom djelu Stjepana Babića o cjelokupnoj tvorbi riječi hrvatskoga književnog jezika.²

¹ Usp. npr. u gramatici Eugenije Barić i suradnika (2007.), str. 149.: t. 375.; str. 322. – 324.: t. 969. – 971. U gramatici se Josipa Silića i Ive Pranjkovića (2007.) glagolske imenice ne prikazuju sasvim kao posebna skupina imenica, a morfološki se spominju samo usput u vezi s infinitivnim oblikom: „Infinitiv [...] svojevrsan je ‘križanac’ (hibridni oblik) između glagola i imenice: njime se imenuje radnja (proces) ili rezultat procesa, pa je po tome blizak glagolskim imenicama (npr. *čitanje*, *svanuće*), [...]“ (nav. dj., str. 197.: t. 721.; usp. i str. 292.: t. 1221.; str. 379.: t. 1542.). U gramatici Dragutina Raguža (1997.) uopće nema spominjanja glagolskih imenica kao posebne morfološke ili leksikološke skupine riječi. Isto tako, glagolske imenice nisu uzete u obzir kao posebna morfološka skupina u tematskim morfološkim proučavanjima Zrinke Babić (1991.) i Marka Tadića (1994.). Za razliku se od tih gramatičkih radova u gramatici Stjepka Težaka i Stjepana Babića (2003.) na više mjesta osvrće na glagolske imenice, koje „označuju poimeničenu radnju (stanje, zbivanje)“ (nav. dj., str. 196.: t. 398.), naime u vezi s duljenjem kratkoga odraza */je/* u glagolskim imenicama („dospjeti: *dospijévati*, *dospijévānje*“: nav. dj., str. 71.: t. 140.); s imeničkom kategorijom broja: „Obično se te imenice ne upotrebljavaju u množini, ali kada se množina ipak upotrijebi, onda se time ne označava veća količina pojma, nego više vrsta istorodnih pojava.“ (nav. dj., str. 99.: t. 184.); s njihovom A-sklonidbom po obrascu imenica srednjega roda neproširene osnove (nav. dj., str. 105. – 106.: t. 201.); s tvorbom imenica kao posebne podskupine leksikološke skupine „mislenih imenica“, čija se tvorba zbog njihove tvorbene posebnosti prikazuje posebno (nav. dj., str. 194. – 197.: t. 395. – 402.). Međutim, u „Pregledu glagolskih oblika“ glagolske imenice nisu uvrštene u morfološku skupinu glagolskih oblika; v. nav. dj., str. 144. – 145.: t. 286.

² Babić, 2002., str. 156. – 160.: t. 466. – 482. Babićevo je djelo, s obzirom na obilje jezične građe i osnovna teorijska razjašnjenja, do sada jedinstveno u kroatističkoj leksikologiji tvorbe riječi. Rezultate je Babićeva proučavanja tvorbene morfonologije glagolskih imenica Matea Birtić (2004.) preuzela u svojoj studiji o generativno-morfološkom proučavanju semantičkoga razlikovanja „dogadajnih“ od „nedogadajnih, rezultativnih imenica na *-nje*“, a preuzela ih je iz drugoga izdanja Babićeva djela (1991.). U toj su studiji uključena također sintaktička svojstva glagolskih imenica. Inače, članak je uklopljen također u autoričinu knjigu o odglagolskim imenicama (Birtić, 2008., str. 93. – 97.; 141. – 160.), premda se ne navodi u popisu literature (v. nav. dj., str. 189.).

Morfološki prave glagolske imenice i leksikalizirane istoobličnice

Pretežnost leksikološke obradbe glagolskih imenica i njihovo izostavljanje kao glagolsko-gramatičkih jedinica pri obradbi morfoloških glagolskih oblika uvjetovani su nerazlikovanjem između gramatičko-morfoloških pravih glagolskih imenica i njihovih leksikaliziranih istoobličnica koje pripadaju samo imeničkoj morfologiji. Tako je npr. glagolska imenica *zanimānje* u značenju ‚pokazivati kakav interes; baviti se‘ od nesvr. *zanimati se* prava glagolska imenica, a u značenju ‚trajan, redovit posao; profesija‘, sinkronijski gledano, samostalna leksikalizirana imenička istoobličnica i time homonimna s pravom glagolskom imenicom. I imenica *otkrivenje* u značenju je ‚sadržaj otkrivanja; objava‘, kao npr. u sintagmi *Otkrivenje Ivanovo*, leksikalizirana istoobličnica s pravim glagolskim imenicama. Tvorbena veza imenice *otkrivenje* s pasivnim participom prošlim *otkriven* od svr. *otkriti* postoji samo u dijakroniji. Međutim, ako se ta imenica rabi kao glagolska imenica od glagola svr. *otkriti* u značenju apstrahirane radnje toga glagola, odnosno svršenosti ili rezultativosti te radnje, i stoga u vezi s pasivnim participom prošlim svr. *otkriven* kao semantičkim polaznim oblikom, onda je ona prava glagolska imenica. Na isti je način glagolska imenica *otkrice* od svr. *otkriti* s jedne strane prava glagolska imenica, koja je u suodnosu s (rjeđe rabljenim) pasivnim participom prošlim svr. *otkrit* kao svojim semantičkim polaznim oblikom. S druge strane, imenica *otkrice* može označiti stvarni predmetni rezultat radnje glagola svr. *otkriti*, naime ‚pronalazak; izum‘. Onda je leksikalizirana istoobličnica prema pravoj glagolskoj imenici. Za razliku od imenice *otkrivenje*, glagolska imenica nesvr. *otkrivānje* od nesvr. glagola *otkrivati* rabi se samo kao prava glagolska imenica i poimeničen infinitiv.

Prave glagolske imenice imaju zbog svojega općeg značenja u obličnom sustavu svojih glagola specifičnu, značenjsku vezu s infinitivom odnosno s pasivnim ili aktivnim participima prošlim, koji semantički fungiraju kao polazni oblici u tvorbi tih imenica. Pri tome su zapravo aktivni participi prošli znatno rjeđi nego pasivni. Ako je u leksikološko značenje polaznoga oblika uključena značenjska sastavnica načina vršenja glagolske radnje (procesualnost, neprekidnost, učestalost, rezulta-

Proučavanja Mateje Birtić (2004.) potvrđuju među inim pripadanje morfološke kategorije glagolskoga vida barem glagolskim imenicama s događajnim osnovnim značenjem, dok se za one s rezultativnim osnovnim značenjem pretpostavljaju samo imeničke morfološke kategorije. Glagolske imenice od nesvršenih glagola imaju, prema rezultatima tih proučavanja, uvijek događajno osnovno značenje, ali postoje također slučajevi s rezultativnim značenjem. Za razliku od njih, glagolske imenice od svršenih glagola imaju samo rezultativno osnovno značenje tako da im po tome morfološka kategorija glagolskoga vida ne bi pripadala (usp. nav. dj., str. 44.). Međutim, trebalo bi još točnije provjeravati ukoliko autorica ne rabi naziv *aspektni* u pojmovnom značenju ‚način vršenja glagolske radnje‘ (njemački naziv: *aktionsart*). Naime, uočljivo je kako se iz navedene literature engleska sintagma *aspectual modifiers* doslovno prevodi kao *aspektni modifikatori*, a radi se pri tome o vremenskim priložima odnosno priložnim frazama kao npr. *za pet minuta, za dva dana* (nav. dj., str. 31. – 32.); usp. također nav. dj., str. 41.: ‚Glagolske je imenice na -nje moguće ... modificirati načinskim, aspektnim i vremenskim priložima i priložnim izrazima.‘

tivnost, završenost, trenutnost), onda se ta sastavnica prenosi također na dotičnu glagolsku imenicu. Kod polaznih oblika nesvršenoga vida to se tiče procesualnosti, neprekidnosti i učestalosti, a kod svršenih rezultativnosti, završenosti i trenutnosti vršenja glagolske radnje. Prave su glagolske imenice kojih je semantički polazni oblik infinitiv, po općemu značenju poimeničeni infinitivi (nesvr. *bàcānje* od nesvr. *bàcati*; svr. *dopušténje* od svr. *dopùstiti*), a glagolske imenice s participom prošlim kao semantičkim polaznim oblikom označuju stanje čiji sadržaj proizlazi iz značenja pripadnoga participa prošloga, tako npr. svr. *ganúće* (= *ganutost*) od pasivnoga participa prošloga svr. *gānūt* (← svr. *gānuti*); svr. *oboljénje* od aktivnoga participa prošloga svr. *obòlio* (← svr. *obòljeti*).

Kategorija „prave glagolske imenice“ ne zahtijeva da su sva značenja polaznoga glagolskog oblika uključena u značenjski opseg prave glagolske imenice, dok obratno vrijedi: sva značenja prave glagolske imenice moraju biti sadržana u značenjskom opsegu njezina polaznoga oblika. U slučaju da taj uvjet nije ispunjen, dotična je imenica leksikalizirana. Prave se glagolske imenice ne svrstavaju, što se tiče općih leksikoloških vrsta imenica, u kategoriju općih imenica nego u poseban razred kategorije vlastitih imenica. Razlog je tomu općesemantički jer te imenice označuju svoj predmet kao poimeničeni infinitivi, odnosno participi prošli, na isti pokazni način kao vlastite imenice. Njima označeni predmet sadržajno proizlazi iz značenja njihova polaznoga infinitiva odnosno participa prošloga, a kategorijski se taj predmet prikazuje kao određena radnja, zbivanje, događaj, odnosno stanje. Posljedica je toga da su prave glagolske imenice *singularia tantum*, znači da imaju samo jedninu kao morfološka brojeva supkategorija.³

Kategorija vida kod pravih glagolskih imenica

Prave glagolske imenice, kao neodređeni glagolski oblici, odražavaju kategorije vida, broja i gramatičkoga roda. Kategorija im je vida zajednička s oblicima infini-

³ Kad se u Težak-Babić, ¹³2003., ustanovi da se glagolske imenice obično „ne upotrebljavaju u množini, ali kada se množina ipak upotrijebi, onda se time ne označava veća količina pojma, nego više vrsta istorodnih pojava“ (nav. dj., str. 99.: t. 184.), tada se to tiče s jedne strane pravih glagolskih imenica, a s druge, glede množine, leksikaliziranih. Podrobnije sam razradio svrstavanje pravih glagolskih imenica u poseban razred kategorije vlastitih imenica, vidi: Auburger, 2013., str. 11.; 28. – 29. Naziv se *vlastita imenica (nomen proprium)* ovdje općenitije rabi u značenju formalnologičkoga pojma ‚singularnoga označivanja‘ (njemački *singuläre Kennzeichnung*). U istom su smislu prave apstraktne imenice, koje su izvedene sufiksacijom od pridjeva (*nomina abstracta*), i glavni brojevi singularne oznake i time vlastite imenice posebne vrste, a ne opće imenice (apelativi; npr. *ljepota; čistoća; istinitost; dva; deset*). Za nazive *opća imenica, vlastita imenica te vlastito ime* v. također Težak-Babić, ¹³2003., str. 97. – 98.: t. 181. – 182.; naziv *vlastito ime* obuhvaća također višestlane izraze. Vlastitim se imenicama odnosno imenima imenuju samo po jedno određeno biće ili predmet ili pojava. Imenice koje označuju osobine, svojstva ili nešto slično nestvarno i glagolske imenice nazivaju se u Težak-Babić, ¹³2003., „mislenima imenicama“ što je s izuzetkom skupine leksikaliziranih glagolskih imenica pojmovno sasvim primjereno (v. nav. dj. 2003., str. 194.: t. 395.).

tiva i participa prošlih, a kategorije broja i gramatičkoga roda s oblicima participa prošlih. Obje se posljednje kategorije izražavaju u glagolskih imenica nastavcima, ali samo po jedna supkategorija, naime – srednji rod i jednina. Kategorija se vida s jedne strane relacijski ostvaruje kao sinkronijski valjani značenjski suodnos pravih glagolskih imenica s njihovim semantičkim polaznim, vidski određenim oblicima, s dotičnim infinitivom, odnosno, participom prošlim. S druge strane, kategorija se vida prozodijski izražava u jednoga dijela glagolskih imenica budući da je njihova prozodija uvjetovana njihovim vidom. (To će se još detaljnije u ovom radu razmatrati kasnije.) Zbog pripadnosti pravih glagolskih imenica obličnomu sustavu njihovih dotičnih glagola te posebice zbog sinkronijski valjanog značenjskog suodnosa pravih glagolskih imenica s njihovim semantičkim polaznim oblicima, vid dotičnoga glagola odražava se također u pravoj glagolskoj imenici toga glagola. Kod nekih pravih glagolskih imenica postoje pri tome vidske suodnosnice istoga ili po načinu vršenja glagolske radnje prilagođenoga značenja, npr. nesvr. *oslobáđanje* i svr. *oslobòđenje* od polaznoga infinitiva nesvr. *oslobáđati* odnosno svr. *oslobòditi*; nesvr. *obećávanje* i svr. *obećánje* od nesvr. *obećávati* odnosno svr. *obećati*; nesvr. *otkrívānje* i svr. *otkrívēnje* od nesvr. *otkrívati* odnosno svr. *òtkriti*.

Od nesvršenih se infinitiva mogu tvoriti prave glagolske imenice gotovo bezgranično. Pri tome su nesvršeni polazni oblici uvijek infinitivi tako da su njihove prave glagolske imenice bez iznimke poimeničeni infinitivi. Stoga je ta skupina glagolskih imenica najbrojnija i najčešća. Nasuprot tomu, među svršenim polaznim oblicima pasivni su participi prošli najbrojniji. Među njima su svršeni aktivni participi prošli i svršeni infinitivi znatno rjeđi. S druge strane, glagolske se imenice s pasivnim ili znatno rjeđe aktivnim participom prošlim kao semantičkim polaznim oblikom tvore samo od svršenih participa prošlih. Aktivni se participi prošli kao značenjski polazni oblici upotrebljavaju samo od neprijelaznih glagola, npr. svr. *oboljénje* s polaznim oblikom svr. *obòlio* od svr. *obòljeti*; svr. *očájānje* od svr. *očájati* s aktivnim participom prošlim svr. *očajao* kao polaznim oblikom; svr. *raspoložénje* od svr. *raspolòžiti se* s aktivnim participom prošlim svr. *raspolòžio se*. Nasuprot tomu, pasivni se participi prošli kao polazni oblici rabe samo od prijelaznih glagola. Tvorba je glagolskih imenica sa svršenim infinitivom kao semantičkim polaznim oblikom, primjerice svr. *dopušténje* s infinitivom svr. *dopùstiti, jače* uvjetovana premda njezini uvjeti još nisu dovoljno proučeni.⁴ Za takvu se tvorbu uglavnom rabe samo

⁴ Usp. Babić, ³2002., str. 158.: t. 475. Tomislav je Trezner (1970., str. 51. – 53.) razradio dva kriterija mogućnosti, odnosno normativne prihvatljivosti tvorbe glagolskih imenica od svršenih glagola. Prvo, dotični svršeni glagol s glagolskom imenicom glede svoje tvorbe nije izvoran ili odglagolski glagol, nego je izravno ili posredno tvoren od riječi druge vrste kao npr. od pridjeva *zdrāv* → glagol svr. *òzdraviti* → glagolska imenica svr. *òzdravljénje*; drugo, dotični je svršeni glagol s glagolskom imenicom izvoran ili odglagolski glagol, a nema nesvršenoga istoznačnog vidskog parnjaka osim takva koji je izveden tzv. sekundarnom imperfektivizacijom kao npr. svr. *priznati* → svr. *priznānje* uz sufiksacijom sekundarno imperfektivizirani istoznačni nesvršeni glagol *priznávati* i raznoznačni

prijelazni glagoli. S druge strane, u obličnom sastavu svršenih prijelaznih glagola, uslijed njihova svršenoga vida i prijelaznosti, uvijek postoji pasivni particip prošli koji može postati semantičkim polaznim oblikom za glagolsku imenicu.

U slučajevima kad dotični vid tomu ne odgovara, kao npr. *sjěćānje*, čiji je prividni polazni oblik nesvršeni aktivni particip prošli *sjěćao se*, ili *tkānje* (= *tkanina*) s nesvršenim pasivnim participom prošlim *tkān* kao prividnim polaznim oblikom, nije riječ o pravim glagolskim imenicama, nego o leksikaliziranim imenicama bez sinkronijski valjanoga suodnosa s dotičnim polaznim oblikom. Dokaz je toga njihovo posebno predmetno-sadržajno značenje. Možda su takve imenice bile nekoć prave glagolske imenice – mogu biti i samo analogne tvorenice.

Nepostojanje kategorije glagolskoga stanja (dijateze) i otpadanje zamjeničkoga izraza neprijelaznosti i povratnosti kod pravih glagolskih imenica

Morfološka se kategorija glagolskoga stanja (dijateze) s njezinim supkategorijama osobnoga i neosobnoga radnog stanja (aktiv) te osobnoga trpnog stanja (pasiv) ne izražava morfološki u pravim glagolskim imenicama za razliku od infinitiva i participa prošlih. Radno se stanje može razlikovati od trpnoga stanja samo s pomoću semantičkih polaznih oblika dotičnih glagolskih imenica, naime pravilom da prave glagolske imenice imaju tada i jedino tada trpno značenje kad je njihov polazni oblik pasivni particip prošli. U tom je pogledu svršena prava glagolska imenica *imenovānje* dvovidnoga glagola nesvr./svr. *imenovati* zanimljiv primjer jer se odnosi, ovisno o svojem značenju, s jedne strane na svršeno rabljeni infinitiv *imenovati* ili aktivni particip prošli *imenovao*, a s druge strane na svršeni pasivni particip prošli *imenovān* kao svoj semantički polazni oblik. U prvom slučaju ta glagolska imenica aktivno označuje da netko nekoga *postavi* odnosno *postavio je* na dužnost, čast ili položaj, a u drugom pasivno označuje da je netko *postavljen* na dužnost, čast ili položaj. Prava glagolska imenica s nesvršenim infinitivom *imenovati* kao polaznim oblikom jest *imenovānje*, koja znači ‚davanje imena‘ ili ‚poimenično navođenje‘. Osim toga postoji i leksikalizirani pridjevni pasivni particip prošli *imenovānī* sa značenjem ‚spomenuti, navedeni‘.

Zanaglasnice *se* i *si* kao zamjenički izrazi neprijelaznosti odnosno prave ili uzajamne povratnosti se ne prenose s polaznoga oblika na dotičnu pravu glagolsku imenicu, npr. *ponāšānje* i polazni infinitiv *ponāšati se*. Stoga nema posebnih glagolskih imenica za prave i uzajamno povratne glagole s tim zanaglasnicama; npr. glagolska se imenica *brījānje* može odnositi na prijelazni glagol *brījati*, ali i na pravi povratni glagol *brījati se*, *dogovārānje* na prijelazni glagol *dogovārati*, ali i na uza-

neizvedeni nesvršeni glagol *znāti* (za „sekundarnu imperfektivizaciju“ v. Babić, ³2002., str. 532. – 533.: t. 1834. – 1836.). Međutim, pitanje primjene tih kriterija, naime je li riječ o nužnom i/ili dovoljnom kriteriju, ostaje otvoreno; vidi također Auburger, 2013., str.10.

jamno povratni glagol *dogovárati se*. Isto tako, svršena glagolska imenica *kršténje* može, ovisno o kontekstu, pripadati ili prijelaznomu glagolu nesvr./svr. *krštiti* ili neprijelaznomu glagolu nesvr./svr. *krštiti se*, ali u obama slučajevima samo tom dvovidnomu glagolu u njegovoj svršenoj uporabi. S prijelaznim svršenim infinitivom kao polaznim oblikom, *kršténje* označuje poimeničenu apstrahiranu ili sažetu glagolsku radnju, čin kojim netko nekoga krsti, a s pasivnim svršenim participom prošlim *kršten* prijelaznoga glagola *krštiti* kao polaznim oblikom označuje stanje *krštenosti*. Međutim, glagolska imenica *kršténje* može imati kao semantički polazni oblik također neprijelazni svršeni infinitiv *krštiti se* ili svršeni aktivni particip prošli *krstio se* dvovidnoga glagola nesvr./svr. *krštiti se*. Ako je infinitiv njezin polazni oblik, onda znači ‚čin primanja sakramenta‘; ako je particip njezin polazni oblik, onda znači ‚stanje obavljenoga primanja sakramenta‘. Dakle, stvarna pripadnost takvih glagolskih imenica zavisi od konteksta. U obličnom sastavu dvovidnoga prijelaznog; odnosno; neprijelaznog glagola *krštiti (se)* uz svršenu glagolsku imenicu *kršténje* postoji također nesvršena glagolska imenica *kršténje* s infinitivom u nesvršenoj uporabi kao polaznim oblikom. Ta glagolska imenica označuje sâmu stvarno-konkretnu radnju dijeljenja odnosno primanja sakramenta.⁵

Tvorba oblika pravih glagolskih imenica

Tvorba je pravih glagolskih imenica zajedno s njihovim brojnim leksikaliziranim istoobličnicama leksikološki opširno opisana u Babićevu dijelu Velike hrvatske gramatike, knjige 2.: Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku.⁶ Pri tome odglagolsko izvođenje tih imenica sufiksima *-nje*, *-enje*, *-jenje* i *-će* polazi od infinitivne i prezentske osnove odnosnoga glagola. Raspodjela je sufiksa odnosno sufiksa tih izvedenica po tom opisu uvjetovana u prvom redu vrstom dotičnoga polaznog glagola, a sekundarno njegovim vidom.⁷ Sljedeći morfološki opis tvorbe oblika pravih glagolskih imenica uzima u obzir te Babićeve rezultate.

Sinkronijsko-morfološki gledano, kao specifični sufiksi pravih glagolskih imenica služe morfemi {-nje}, {-enje}, {-(j)enje}, {-jenje}, {-venje} i {-će}. Tvorba je morfemima {-nje} i {-enje} popraćena duljenjem prethodnoga kratkog sloga. Slogovna se dužina, koja već postoji u polaznom obliku, ne mijenja. Morfem {-(j)enje} u glagola II., III. i IV. vrste uzrokuje jotaciju suglasničkoga dočetka sloga neposredno ispred njega. Učinak je te jotacije isti kao kod pasivnih participa prošlih sa

⁵ Usp. također Babić, ³2002., str. 159.: t. 479.: *kršténje*: ‚radnja kojom se krsti‘; *kršténje*: ‚čin kojim se što krsti‘.

Imenica se *kršténje* rabi također leksikalizirano kao bogoslovni naziv u predmetnom značenju sakramentalnoga obreda temeljnoga početnog sakramenta.

⁶ Babić, ³2002., str. 156. – 160.: t. 466. – 482.

⁷ Usp. nav. dj., str. 156.: t. 466.

sufiksom {-(j)en-}.⁸ Jotacijski se učinak označuje u morfemskoj formuli {-(j)ēnje} zagrađenim slovom *j*. Suglasnički početci morfema {-jēnje} i {-vēnje}, tj. sonanti /j/ i /v/, služe kao prijelazni glasovi radi uklanjanja zijeva (hijata) kad osnova završava na otvornik. Sufiksi {-nje}, {-jēnje}, {-vēnje} i {-će} dolaze na infinitivne osnove, a sufiksi {-ēnje} i {-(j)ēnje} na prezentske osnove prve osobe jednine. Sljedeća tablica prikazuje te suodnose između sufiksa i osnova.

Suodnosi između sufiksa i osnova glagolskih imenica

sufiks	infinitivna osnova	prezentska osnova	glagolske vrste
{-nje}	+		I./4.-5.;7. V.1.-4.; VI. VII.: <i>htjēti</i> → <i>htjēnje</i> , <i>htijēnje</i>
{-ēnje}		+	I./1.-3. III.; IV. VII.: <i>īci</i> , <i>īdēm</i> → <i>īdēnje</i>
{-(j)ēnje}		+	II.; III.; IV.
{-jēnje}	+		I./6.
{-vēnje}	+		I./4.-6.
{-će}	+		I./5.; II.

Pri tvorbi glagolskih imenica od glagola I./4. i I./5. vrste te iz VII. vrste od glagola *htjēti*, *hòcu* čije infinitivne osnove završavaju na kratki, jednoglasnički odraz jata kao tematski samoglasnik; na jekavski /je/, odnosno neposredno iza pokrivenoga /r/ samo na /e^o/ ili na ikavski /i/, taj se tematski samoglasnik izmjenjuje kad dolaze sufiksi {-nje} i {-će}. Svi se ti jednoglasnički odrazi jata produljuju, npr. *vrēti* → *vrēnje*; *zrēti* → *zrēnje*; osim toga odraz /je/ u nekoliko slučajeva postaje dvoglasan što djelomično rezultira otvorničkim dubletama, npr. *ùmjeti* [ùmēti] → *ùmijenje* [ùmienje] i *umijēće* [umiēće]; *bdjēti* [bdě ti] → *bdjēnje* [bděnje] i *bdijēnje* [bdiēnje]; *htjēti* [htě ti] → *htjēnje* [htěnje] i *htijēnje* [htiēnje]); a odraz /i/ jekavizira se, npr. *mnīti* → *mnjēnje* [mněnje] i *mnijēnje* [mniēnje]. Ako infinitivna osnova završava na dvoglasnički odraz jata koji slijedi neposredno iza pokrivenoga /r/, onda se pri

⁸ Morfonološke su jotacijske alternacije u hrvatskom književnom i standardnom jeziku sljedeće: b ↔ blj; c ↔ č; d ↔ đ; g ↔ ž; h ↔ š; k ↔ č; l ↔ lj; m ↔ mlj; n ↔ nj; p ↔ plj; s ↔ š; t ↔ ć; v ↔ vlj; z ↔ ž; ht ↔ šć; sk ↔ šć ili št; sl ↔ šlj; sn ↔ šnj; st ↔ šć ili št; zd ↔ žđ ili žd; zl ↔ žlj; zn ↔ žnj.

⁹ Riječ je u tim slučajevima uvijek o pokrivenom /r/, tj. o suglasniku /r/ izravno iza još jednoga suglasnika. Poseban slučaj nastaje kad jednoglasnički jekavski odraz jata slijedi neposredno iza sonanata /l/ i /n/ jer onda ima regresivan palatalizacijski učinak, koji rezultira nepčanim zvonačnicima /lj/ i /nj/ i neposredno sljedećim /e/; međutim, čini se da je jedina takva glagolska imenica sa sufiksom {-nje} ili {-će} u glagola I./4. ili I./5. vrste imenica *mnjēnje* od glagola *mnīti*, *mnīm*.

tvorbi glagolskih imenica sufiksima {-nje} i {-će} taj dvoglas izmjenjuje s dugim /ē/, npr. *mrijēti* [mriēti] → *mrēnje*. Tako osnova glagolskih imenica tih glagola u slučaju pokrivenoga /r/ u slogu ispred sufiksa uvijek završava na jednoglasnički /ē/ (*vrēti* → *vrēnje*; *zrēti* → *zrēnje*; *mrijēti* [mriēti] → *mrēnje*). Palatalizirani nosni zvanačnik /nj/ u korijenu {žnjè-} glagolske imenice *žnjèvnje* od glagola *žēti*, *žnjēm*/*žänjēm*, koji pripada I./5. vrsti, pokazuje da je infinitivna osnova izvorno završavala na općeslavenski prednji nosni otvornik /ę/.¹⁰

U III. je glagolskoj vrsti prava glagolska imenica *bijéljēnje* neprijelaznoga glagola nesvr. *bijéljeti*, *bijélīm* iz sustavno-tvorbenih razloga jednako tvorena kao glagolska imenica prijelaznoga glagola *bijéliti*, *bijélīm* iz IV. vrste. Obje su imenice sustavno tvorene sufiksom {-(j)ēnje} koji dolazi na prezentsku osnovu. Nasuprot tomu, glagolska je imenica *sjèdēnje* glagola *sjèditi*, *sjèdīm* iz IV. vrste protusustavno jednako tvorena kao ona glagolske istoznačnice iz III. vrste *sjèdjēti*, *sjèdīm*, naime dometkom {-ēnje} i prezentskom osnovom. Sinkronijski gledano, sustavni bi oblik bio *sjèdēnje*.¹¹

Glagolska imenica nesvršenoga neprijelaznog glagola III. vrste *lèbdjeti*, *lèbdīm* po sustavnoj tvorbi glasi *lèbdēnje*. U Anićevu Rječniku (³1998.) te u Pravopisnom rječniku Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša (⁴1996.) ta se imenica baš u takvom obliku navodi. U Šonjinu Rječniku hrvatskoga jezika (Šonje 2000.), međutim, ta se imenica donosi u obliku *lèbdjēnje*. Željko Bujas (1999.) u svojem dvojezičniku donosi tri oblika, naime sustavni *lèbdēnje*, jekavski *lèbdjēnje*, i čak ekavski *lèbdēnje*, ali s uputom od oblika *lèbdjēnje* i *lèbdēnje* na *lèbdēnje* kao „jezično [...] pravilniji izraz“. Bogoslav Šulek ima u svojem Njemačko-hrvatskom rječniku (1860.) samo ikavsku inačicu infinitiva („lebditi“) i donosi kao glagolsku imenicu „lebdjenje“. Ali je pri tome glasovno značenje dvoslova „dj“ isto kao kasnijega slova *đ* jer Šulek rabi u svojem Rječniku za kratko-jednoglasnički i dugo-dvoglasnički odraz jata samo jedno slovo, naime „č“, a ne *je* odnosno *ie*. Kao u slučaju glagolske imenice *sjèdēnje* suvremeni se oblici *lèbdjēnje* i *lèbdēnje* mogu dijakronijski protumačiti kao tvorenice sa sufiksom {-nje} i jekavskom (*lebdje-*) odnosno ekavskom (*lebde-*) infinitivnom osnovom. Kao suvremena sinkronijska norma vrijedi, međutim, samo sustavni oblik *lebdjenje* sa sufiksom {-(j)ēnje}.

¹⁰ U crkvenoslavenskom jeziku taj glagol glasi жати, жьнѣ.

¹¹ Usp. npr. glagolsku imenicu *bròdēnje* glagola *bròditi*, *bròdīm* iz IV. vrste. Bogoslav Šulek navodi u svojem Njemačko-hrvatskom rječniku (1860.) samo glagol „sèdēti (sjedjeti)“ i glagolsku imenicu „sèdjenje“ (uz „sèda“). Pri tome se dvoslovom *dj* bilježi glasnik /d/, a kratko-jednoglasnički se i dugo-dvoglasnički odraz jata bilježe jednako slovom *č*. Stoga je glagolska imenica „sèdjenje“ tvorena sufiksom {-(j)ēnje} i prezentskom osnovom. Današnji je oblik *sjèdēnje* možda povijesno nastao tvorbom sufiksom {-nje} i ekavskom infinitivnom osnovom *sèdē-* > *sède-*, a infinitivni je oblik *sjediti* možda glasnički jednoznačni ikavski ostvaraj pisanoga, glasnički višeznačnoga oblika *sèdēti*.

Jotacijski je rezultat sufiksa {-j)enje} u glagola IV. vrste čija prezentska osnova završava na /st/, u skladu s jotacijskim rezultatom u njihovih pasivnih participa prošlih ili /šć/ ili /št/. Tako npr. glagolska imenica glagola *čistiti*, *čistim* glasi *čiščenje*, ali imenica glagola *dopustiti*, *dopustim* glasi *dopuštjenje*. Međutim, sustavnost i normativnost raspodjele obaju rezultata treba još podrobnije proučavati.¹²

Raspodjela sufiksa glagolskih imenica po glagolskim vrstama

Raspodjela se pojedinačnih sufiksa glagolskih imenica po glagolskim vrstama prikazuje tablično i na primjerima. Iz primjera se može razabrati, među inim, da raspodjela sufiksa {-enje} i {-j)enje} u glagola III. i IV. vrste ovisi o glasovnoj kakvoći dočetka prezentske osnove. Sufiks {-enje} dolazi u glagola IV. vrste na prezentsku osnovu koja završava na jedan od nepčanih srednjojezičnih otvornika /č/, /š/ ili /ž/, na zvonačnik /r/ ili na glasovnu skupinu /št/ te, kao iznimke, na prezentsku osnovu glagola *máciti se*, *mácim se* i *sjèditi*, *sjèdīm* čije glagolske imenice glase *mácenje* odnosno *sjèdenje*. Ostale glagolske imenice glagola IV. vrste imaju sufiks {-j)enje}. Podrobnije uvjete raspodjele obaju sufiksa treba još dalje sinkronijski i dijakronijski proučavati.¹³

¹² Usp. Babić, ³2002., str. 157.: t. 469. – 470.; Grčević, 2008., str. 123.: „Budući da raspodjelu skupova šć i št u trpnim pridjevima glagola na -stiti nije moguće opisati s pomoću načelnoga gramatičkoga pravila (propisa), treba se poslužiti popisom koji odrtava suvremenu standardnu (prosječnu) književnojezičnu porabu i njezinu usustavljenost.“

¹³ Usp. Babić, ³2002., str. 156. – 157.: t. 468. – 469. Glagolska je imenica *žúčenje* od glagola *žútjeti*, *žútīm* tvorena sufiksom {-j)enje} u oprjeci prema glagolskoj imenici iste vrste i istoga glasovnoga tipa *lètjenje* od *lètjeti*, *lètīm*, koja ima sufiks {-enje}. U Šulekovu se Njemačko-hrvatskom rječniku (1860.) navodi također infinitiv s jotiranim dočetkom korijena, naime „žúćeti se“, „ožúćeti“, „užúćeti“. Glagolska je klasifikacija uz neznatne promjene Babićeva; usp. Babić, 1980.; isti, ³2002., str. 21.: t. 22.; Ham, 2008., str. 49. – 50. VII. sam vrstu naknadno dodao klasifikaciji. Klasifikacija se sastoji od sljedećih klasa (vrsta i razreda kao podvrsta): I. Korijenska: I./1.: -Vsti (slovo V stoji za vokal (samoglasnik, otvornik): *bōsti*, *bōdem*; *dōnijeti*, *donēsem*; I./2.: -Ksti (slovo K stoji za konsonant (suglasnik, zatvornik): *grēpsti*, *grēbem*; I./3.: -ći: *mōći*, *mōgu*, *mōžeš*; *pēći*, *pēčem*; I./4.: -reti, -rijeti, -riti: *vrēti*, *vrījēm*; *zrēti*, *zrēm*; *mrījēti*, *mrēm*; *trēti*, *trēm*, *tārēm*; I./5.: -uti, ostali glagoli na -eti, na -ēti i -jeti: *čūti*, *čūjēm*; *žēti* (*žnjēti*), *žnjēm*, *žānjēm*; *ōtēti*, *ōtmēm*; *smjēti*, *smījēm*; *ūmjēti*, *ūmjēm*; I./6.: -iti: *bīti*, *bījēm*; I./7.: -ati: *brāti*, *bērem*; *dāti*, *dādem*, *dādnēm*; *klāti*, *kōljēm*; *slāti*, *šālēm*; *stāti*, *stānēm*; *zvāti*, *zōvēm*; II.: -nuti: *dīgnuti*, *dīgnēm*; *gīnuti*, *gīnēm*; III.: -jeti: *bijēljēti*, *bijēljēm*; *vidjeti*, *vidīm*, *živjeti*, *živīm*; IV.: -iti: *nōsiti*, *nōsīm*; V.: -ati: V./1.: -ati/-īm: *blējati*, *blējīm*; *držati*, *držīm*; *spāti*, *spīm*; V./2.: -atil/-ēm: *brījati*, *brījēm*; *dāvati*, *dājēm*; *dērati*, *dērēm*; *hrvati se*, *hrvēm se*; *kljūvati*, *kljūjēm*; *pōčinjati*, *pōčinjēm*; V./3.: -atil/-jēm: *dozīvati*, *dōzīvljēm*; *lāgati*, *lāžēm*; *pīsati*, *pīšēm*; *skākati*, *skāčēm*; *vézati*, *vēžēm*; V./4.: -atil/-ām: *bācati*, *bācām*; *darīvati*, *dārīvām*; *dāti*, *dām*; VI.: -ovati, -evati, -ivati/-ujēm: *kupōvati*, *kūpujēm*; *vjērovati*, *vjērujēm*; *prijateljēvati*, *prijateljūjēm*; *dokazīvati*, *dokazūjēm*; VII.: Posebni glagoli: *bīti*, *jēsam*, *būdēm*; *htjēti*, *hōcu*, *htjēdnēm*; *īci*, *īdnēm*; *-sūti*, *-spēm*.

Raspodjela sufiksa glagolskih imenica po glagolskim vrstama

vrsta	{-nje}	{-enje}	{-(j)enje}	{-jenje}	{-vjenje}	{-će}
I./1.-3.		+				
I./4.	+				+	
I./5.	+				+	+
I./6.				+	+	
I./7.	+					
II.			+			+
III.		+	+			
IV.		+	+			
V./1.-4.	+					
VI.	+					
VII.	+	+				

Primjeri:

Sufiks {-nje}

I./4. vrsta: mrijēti, mrēm: mrēnje; vrēti, vřijēm/vřīm: vrēnje; zrēti, zrēm/zřijēm/zřīm: zrēnje;
I./5. vrsta: bdjēti, bdřijēm/bdřīm: bdjenje/bdřjenje; mnīti, mnīm: mnjenje/mnřjenje; ūmjēti, ūmijēm: ūmjenje (uz umijēće); **I./7. vrsta:** klāti, kōljēm: klānje; prāti, pērēm: prānje; slāti, šāljēm: slānje; **V./1. vrsta:** blējati, blējīm: blējānje; dřžati, dřžīm: dřžānje; zvécati, zvéčīm: zvéčānje; **V./2. vrsta:** brījati, brījēm: brījānje; dávati, dājēm: dávānje; dērati, dērēm: dērānje; kljŭvati, kljŭjēm: kljŭvānje; predávati, predājēm: predávānje; **V./3. vrsta:** lāgati, lāžēm: lāgānje; nalāgati, nalāžēm: nalāgānje; písati, píšēm: písānje; rēzati, rēžēm: rēzānje; skákati, skāčēm: skákānje; vézati, véžēm: vézānje; **V./4. vrsta:** bācati, bācām: bācānje; bívati, bívām: bívānje; čítati, čítām: čitānje; dřmati, dřmām: dřmānje; kljŭcati, kljŭcām: kljŭcānje; obēcati, obēcām: obecānje; sánjati, sánjām: sánjānje; vjēncati (se), vjēncām (se): vjēncānje, vjenčānje; znāti, znām: znānje; **VI. vrsta:** cārevati, cārujēm: cārevānje; kupōvati, kŭpujēm: kupōvānje; nastanjívati, nastānjŭjēm: nastanjívānje; ōpetovati, ōpetujēm: ōpetovānje; prijateljēvati, prijateljŭjēm: prijateljēvānje; putōvati, pŭtujēm: putōvānje; upućívati, upŭcujēm: upućívānje; **VII. vrsta:** htjēti, hòcu: htjenje/htjenje.

Sufiks {-enje}

I./1. vrsta: bōsti, bōdem: bōdenje; grīsti, grízem: grízenje; jēsti, jēdēm: jēdenje; **I./2. vrsta:** cřpsti, cřpem: cřpenje; grēpsti, grēbem: grēbenje; **I./3. vrsta:** pēci, pēčem: pēčenje; vŭci, vŭčem: vŭčenje; **III. vrsta:** gōrjeti, gōrīm: gōrenje; lētjeti, lētīm: lētenje; sjēdjeti, sjēdīm: sjēdenje; stārjeti, stārīm: stārenje; **IV. vrsta:** bilježiti, bilježīm: bilježenje; bōjiti, bōjīm: bōjenje; bōriti se, bōrīm se: bōrenje; dōjiti, dōjīm: dōjenje; iskljŭčiti, iskljŭčīm: iskljŭčenje; máčiti se, mácīm se: máčenje; ništiti, ništīm: ništenje; sjēditi, sjēdīm: sjēdenje; strōjiti, strōjīm: strōjenje; tijēštiti, tijēštīm: tijēštenje; trōšiti, trōštīm: trōšenje; vōštiti, vōštīm: vōštenje; **VII. vrsta:** íci, ídēm: ídenje¹⁴.

¹⁴ Glagolska se imenica *ídenje* rabi samo rijetko.

Sufiks {- (j)enje}

II. vrsta: tònuti, tònēm: tònjenje; tfnuti, tfnēm: tfnjenje; vènuti, vènēm: vènjenje; **III. vrsta:** bijéljeti, bijélīm: bijéljenje; kípjeti, kípīm: kípjenje; lèbdjeti, lèbdīm: lèbdjenje; plámtjeti, plámtīm: plámčenje; svrbjeti, svrbīm: svrbjenje; nesvr./svr. vđjeti, vđīm: vđjenje; nesvr./svr. vđjeti se, vđīmo se: vđjenje; vřtjeti, vřtīm: vřčenje; zabijéljeti, zabijélīm: zabjenje; živjeti, živīm: življenje; žútjeti, žútīm: žúčenje; **IV. vrsta:** bāviti se, bāvīm se: bāvjenje; bijéliti, bijélīm: bijéljenje; brätimiti, brätimīm: brätimljenje; brätiti, brätīm: bräčenje; bròditi, bròdīm: bròdjenje; búditi, búdīm: búđenje; càriniti, càrīnīm: càrinjenje; cijépiti, cijépīm: cijépljenje; čistiti, čistīm: čistčenje; dòlaziti, dòlazīm: dòlazjenje; dopùstiti, dopùstīm: dopuštjenje; dròbiti, dròbīm: dròbljenje; kòristiti, kòristīm: kòrištjenje; krštitī (se), krštīm (se): krštjenje, krštenje; nàmjestiti, nàmjestīm: namješčenje; nòsiti, nòsīm: nòšenje; pòstiti, pòstīm: pòščjenje; ròditi (se), ròdīm (se): ròdjenje, rodjenje; žalòstiti, žalòstīm: žalòščjenje.

Sufiks {-jenje}

I./6. vrsta: bìti, bijēm: bijjenje; krřiti, krřīēm: krřjenje; pìti, pìjēm: pìjenje.

Sufiks {-vjenje}

I./4. vrsta: třti, trēm/tärēm: trvjenje; **I./5. vrsta:** čüti, čüjēm: čüvjenje; mljėti, mëljēm: mljevjenje; žėti, žnjēm/žanjēm: žnjevjenje; **I./6. vrsta:** liti (se), lījēm (se): livjenje; mīti (se), mījēm (se): mivjenje; šiti, šījēm: šivjenje.

Sufiks {-će}

I./5. vrsta: dòspjeti, dòspjīēm: dospijće; ràspěti, ràspnēm: raspće; ùmjeti, ùmijēm: umijće; **II. vrsta:** dòstignuti, dòstignēm: dostignće; gånuti, gånēm: ganće; gñuti, gñnēm: ginće; iščeznuti, iščeznēm: iščeznće; ùkinuti, ùkinēm: ukinće; ùzdignuti, ùzdignēm: uzdignće.

Glasovna spojivost sufiksa glagolskih imenica

Jezično-objektivne glasovne mogućnosti u tvorbi pravih i leksikaliziranih glagolskih imenica prikazuje sljedeća tablica. Tvorbena mogućnost sufiksom {-će} postoji, međutim, u slučaju naglašenoga otvornika /i/ na dočetu osnovice (/i-će/) samo kod leksikaliziranih glagolskih imenica. Tako, prava glagolska imenica npr. glagola *piti*, *pījēm* glasi *pijjenje*, ali osim te prave glagolske imenice postoji također leksikalizirana glagolska imenica *piće*, koja znači ‚napitak‘ i ‚pijenje alkoholnoga napitka‘.

Glasovna spojivost sufiksa glagolskih imenica

-ā-	}	-nj-	}	e	-ānje
-ē-					-ēnje, -éće
(-ī-)					(-íće)
-ū-					-úće

Prozodija glagolskih imenica

Posebna se prozodija pravih glagolskih imenica određuje, što se tiče slogovne kvantitete (dužine i kratkoće slogova) te intonacije (uzlaženja i silaženja) i mjesta naglasaka, s jedne strane, vrstom sufiksa pojedinačnih glagolskih imenica. S jedne je strane to izravno, a s druge strane posredno preko odnosnih osnova dotičnih glagolskih imenica, naime infinitivnih osnova ili prezentskih osnova 1. osobe jednine, ako se njihova prozodija preuzima. S druge strane, ako se ne preuzima prozodija pripadne infinitivne odnosno prezentske osnove, posebna prozodija pravih glagolskih imenica ovisi o vidu pojedinačnih glagolskih imenica. Konačno, kod određenih pravih glagolskih imenica njihova posebna prozodija ovisi o glagolskoj vrsti kojoj polazni glagoli pripadaju ili o određenim njihovim morfonološkim posebnostima. U sljedećem se poglavlju navodi pregled posebnih prozodija pravih glagolskih imenica polazeći od pojedinačnih nastavačkih tipova.¹⁵

U tom se pregledu ne spominje posebice kraćenje dugih slogova polaznih oblika u suodnosnim glagolskim imenicama kad se u njima nalaze u prednaglasnom slogu i kao npr. u slučaju oblika *isključiti*, *isključim* → *isključenje*. Naime, po općemu prozodijskom pravilu hrvatskoga književnog jezika prednaglasni su slogovi uvijek kratki. Stoga se dugi dvoglasnički odraz povijesnoga jata /ie/ u jednom od slogova polaznoga oblika, ako se taj slog u glagolskoj imenici nalazi u prednaglasnom slogu, smjenjuje s kratkim jednoglasničkim jatom, naime /je/ ili u slučaju polaznih glasovnih skupina /lie/ ili /nie/ s nepčanim zvonačnicima /lj/ odnosno /nj/ + /e/. Kao primjeri mogu poslužiti medicinski stručni naziv III. glagolske vrste svr. *zabjeljenje* od *zabijeljati*, *zabijeljim* te iz IV. vrste imenice s istim sufiksom {-(j)enje} svr. *iscjeljenje* ← svr. *iscijeliti*, *iscijelim*; svr. *istrjeljenje* ← svr. *istrijebiti*, *istrijebim*; svr. *izlječenje* ← svr. *izlijčiti*, *izlijčim*; svr. *unaprijeđenje* ← svr. *unaprijediti*, *unaprijedim*. Do takve smjene uvijek dolazi kad je sufiks glagolske imenice naglašen.¹⁶ Naposljetku, u sljedećem se pregledu prozodije glagolskih imenica kratkoća i nenaglašenost posljednjega sloga pravih glagolskih imenica posebice ne spominje jer je to opće prozodijsko pravilo.

¹⁵ Nekoliko prozodijskih podataka sadrži i Babićev opis tvorbe glagolskih imenica; v. Babić, 2002., str. 158. – 159.: t. 472. – 474.; 479. U Vukušićevu se pregledu naglasaka glagolskih oblika (Vukušić, 1991.) prave glagolske imenice ne uzimaju u obzir što se tiče naglasaka; samo se spominju glede njihove zanaglasne duljine: „U glagolskih su oblika zanaglasne dužine na ovim mjestima: [...] 8. pred sufiksom u glagolskih imenica: pjěvănje, bűděnje, pãmčěnje, vòděnje.“ (nav. dj., str. 176.).

¹⁶ Vijeće je za normu hrvatskoga standardnog jezika svojim zaključkom, donijetim na 10. sjednici 20. travnja 2006. g., uvjetno preporučilo kao pravopisnu normu s iznimkama točno pisanje kratkoga jekavskog odraza jata /je/ iza pokrivenoga /r/, tj. iza /r/ pred kojim neposredno stoji još jedan zatvornik, također u slučaju da iza takvoga pokrivenog /r/ nema morfemske granice. Uvjet je za primjenu te norme da dotični kratki jednoglasnički odraz jata u tvorbi oblikā odnosno riječi morfološki odnosno leksikološki alternira s dugim dvoglasničkim odrazom jata (/ie/ pisano *ije*). Ekavski su oblici zanemarivi; v. Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika, Jezik, 2013., str. 86. – 91.; str. 151. – 152. Takva pravopisna norma odgovara i dotičnoj fonetičkoj činjenici kako ju

Sufiks {-nje}

Pretposljedni je slog glagolskih imenica sa sufiksom {-nje} uvijek dug. Nesvršene prave glagolske imenice, uz jednu iznimku, uvijek imaju naglasak svojih nesvršenih odnosnih infinitiva (*bàcati, bàcām: bàcānje; putovati, pùtujēm: putòvānje*).¹⁷ Nesvršene glagolske imenice s jednosložnom osnovom, osim nesvr. glagolske imenice *mrēnje* od nesvr. *mrijēti, mrēm*, uvijek imaju dugouzlazni naglasak. Takvi su glagoli I./4. vrste (*zrēti, zrēm/zrījēm/zrīm: zrēnje*); I./5. vrste (*bdjēti, bdījēm/bdīm: bdjēnje/bdijēnje*); I./7. vrste (*prāti, pèrēm: prānje*) te iz VII. vrste glagol *htjēti, hòcu: htjēnje/htijēnje*.

Svršene prave glagolske imenice sa sufiksom {-nje}, uz jednu iznimku, imaju dugouzlazni naglasak na pretposljednem slogu (*obècati, obècām: obećānje*). Svršene prave glagolske imenice kojih snova završava na {-ira-} s dugouzlaznim naglaskom, iznimke su od toga pravila i imaju isti naglasak kao njihovi odnosni infinitivi, naime dugouzlazni naglasak na sufiksalsnom slogu. Glagoli su sa završetkom {-ira-} pretežno dvovidni. U tom su slučaju njihove glagolske imenice također dvovidne (nesvr./svr. *lektorirati* → nesvr./svr. *lektorirānje*; nesvr./svr. *telefonirati* → nesvr./svr. *telefonirānje*). Za razliku od tih glagolskih imenica glagolska se imenica *dòručkovānje* od dvovidnoga glagola nesvr./svr. *dòručkovati* sa svojim infinitivnim naglaskom rabi samo nesvršeno. U drugim se slučajevima glagolske imenice od dvovidnih glagola razlikuju glede svojega vida posebnom prozodijom kao npr. nesvr./svr. *ìmenovati* → nesvr. *ìmenovānje* i → svr. *ìmenovánje*; nesvr./svr. *vjèncati (se)* → nesvr. *vjèncānje* i → svr. *vjèncānje*.

Sufiks {-enje}

Nesvršene prave glagolske imenice glagola I./1. – 3. vrsta sa sufiksom {-enje} imaju naglasak prezentskoga oblika 1. osobe jednine (*bòsti, bòdem: bòdēnje; crpsti, crpem: crpēnje; pèći, pècēm: pècēnje*). Nesvršene prave glagolske imenice glagola III. i IV. vrste imaju infinitivni naglasak (*lètjeti, lètīm: lètēnje; govòriti, govòrīm: govòrēnje; stròjiti, stròjīm: stròjēnje*). Glagolska imenica nesvr. *ìdēnje* od nesvr. *ìći, ìdēm* iz VII. vrste ima naglasak infinitiva s drugotnim kratkouzlaznim naglaskom (*ìći*).

Svršene se prave glagolske imenice glagola III. i IV. vrste sa sufiksom {-enje} dugouzlazno naglašavaju na pretposljednem slogu, tj. na prvom (dugom) slogu

je opisao Ivo Škarić (2008.): „Zaključno, analiza ovećega korpusa suvremenih hrvatskih tekstova pokazuje da broj /Crje/ kombinacija, iako razmjerno malen, veći je od očekivanoga broja slučajnih omašaka i iskazuje latentno postojanje /j/ i onda kad u ostvarenju njega nema. A otpada zbog olakšavanja pristupnoga dijela sloga, koji bi sa /j/ imao tri stube, tj. jednu suglasničku (/C/), jednu sonantnu (onu sa /r/) i jednu polusamoglasničku (/j/) stubu, a sve to u slogu s kratkim, razmjerno slabim samoglasnikom.“ (nav. dj., str. 114.).

¹⁷ Leksikalizirana glagolska imenica *putovánje* ima prozodiju poput svršene prave glagolske imenice.

sufiksa (*isključiti*, *isključīm*: *isključenje*; *otvoriti*, *otvorīm*: *otvorjenje*). Pri tome je, međutim, upitno ima li uopće takvih glagolskih imenica od glagola III. vrste.

Sufiks {-(j)enje}

Nesvršene prave glagolske imenice glagola II. – IV. vrsta sa sufiksom {-(j)enje} imaju naglasak svojih odnosnih infinitiva (*tònuti*, *tònēm*: *tònjēnje*; *bijéljeti*, *bijélīm*: *bijéljēnje*; *lèbdjeti*, *lèbdīm*: *lèbdēnje*; *živjeti*, *živīm*: *življēnje*; *bāviti se*, *bāvīm se*: *bāvljēnje*; *bijéliti*, *bijélīm*: *bijéljēnje*; *búditi*, *búdīm*: *búđēnje*; *nòsiti*, *nòsīm*: *nòšēnje*).

Svršene prave glagolske imenice glagola II. – IV. vrsta sa sufiksom {-(j)enje} imaju dugouzlazni naglasak na pretposljednem slogu, tj. na prvom (dugom) slogu sufiksa (*zabijéljeti*, *zabijélīm*: *zabjeljēnje*; *dopùstiti*, *dopustīm*: *dopuštēnje*; *nàmjestiti*, *nàmjestīm*: *namještēnje*; *obòljjeti*, *obolīm*: *oboljēnje*; *oslobòditi*, *oslobodīm*: *oslobodēnje*; *ròditi (se)*, *ròdīm (se)*: *rodēnje*). Pri tome je, međutim, upitno ima li takvih glagolskih imenica od glagola II. vrste.¹⁸

Glagolske su imenice dvovidnih glagola sa sufiksom {-(j)enje} jednovidne. Vidovi se kod njih razlikuju prozodijski. Stoga se može tvoriti dvije prozodijski i po vidu različite prave glagolske imenice. Tako npr. u dvovidnoga glagola IV. vrste nesvr./svr. *kr̀stiti (se)*, *kr̀stīm (se)*, glagolska imenica nesvr. *kr̀štēnje* sa svojim konkretno-procesnim značenjem dijeljenja odnosno primanja sakramenta pripada nesvršeno rabljenomu glagolu *kr̀stiti (se)*, a svršena prava glagolska imenica *kr̀štēnje*, koja označuje apstrahiranu glagolsku radnju kao čin ili stanje krštenosti odnosno obavljenoga primanja sakramenta, pripada samo svršeno rabljenomu dvovidnom glagolu *kr̀stiti (se)*, *kr̀stīm (se)*.

Slični su tomu slučajevi nesvršene prave glagolske imenice *v̀đēnje* s infinitivnim naglaskom, koja se odnosi na nesvršeno rabljeni prijelazni, neprijelazni odnosno uzajamno povratni dvovidni glagol III. vrste nesvr./svr. *v̀djeti (se)*, *v̀dīm (se)* i svršene prave glagolske imenice *vidēnje* s dugouzlaznim naglaskom na pretposljednem slogu, tj. na prvom (dugom) slogu sufiksa, koja se odnosi na svršeno rabljeni uzajamno povratni glagol *v̀djeti se*, *v̀dīmo se*.

¹⁸ U rječnicima se Šonje, 2000., i Anić, ³1998., u članku uz natuknicu svr. *ròditi (se)* kao glagolska imenica te natuknice donosi *ròđēnje* s infinitivnim naglaskom tipičnim za glagolske imenice nesvršenih glagola. Uz svršenu i pretežno istoznačnu izvedenicu od te natuknice *poròditi (se)*, *pòrodīm (se)*, u obama se rječnicima ne dodaje odgovarajuća glagolska imenica. Glagolska se imenica *rodēnje* sa svojim naglaskom na prvom slogu sufiksa, koji je tipičan za svršene glagolske imenice, ne navodi u Šonje, 2000., a u Anića, ³1998., posebna je natuknica s vlastitim tumačenjem, ali i upućivanjem na svršeni glagol *ròditi (se)*. U Novom rječniku Ivana Filipovića (1875.) glagol je *ròditi (se)* određen kao vidski nesvršeni, čemu bi odgovarao infinitivni naglasak glagolske imenice *ròđēnje*. Međutim, u crkvenoslavenskom se jeziku osnovni glagol *родити (сѧ)*, *рождѧ (сѧ)* rabi sa svojom glagolskom imenicom *рожденѧ* glede vida svršeno, znači jednako kao prefigirana istoznačna izvedenica *породити (сѧ)*. S druge strane, glagol je *родити*, *рождѧ* također istoznačnica s nesvršenim glagolom *радити*, *раждѧ*, koji znači 'starati se, brinuti se'. Stoga, infinitivni se naglasak glagolske imenice *rodēnje* možda treba dijakronijski protumačiti.

Sufiks {-jēnje}

Sve prave glagolske imenice sa sufiksom {-jēnje} pripadaju nesvršenim, jednostavnim, netvorbenim glagolima I./6. vrste. Sve imaju infinitivni naglasak (*bīti*, *bījēm*: *bījēnje*; *gnjīti*, *gnjījēm*: *gnjījēnje*; *krīti*, *krījēm*: *krījēnje*; *pīti*, *pījēm*: *pījēnje*). Svršene prefigurane izvedenice I./6. vrste nemaju pravih glagolskih imenica.¹⁹

Sufiks {-vēnje}

Sve prave glagolske imenice sa sufiksom {-vēnje} pripadaju nesvršenim jednostavnim, netvorbenim glagolima I./4. – 6. vrsta. Jedan dio tih glagolskih imenica ima poseban kratkouzlazan naglasak na mjestu infinitivnoga naglasaka, a koji je različit i od infinitivnoga naglasaka i od naglasaka prezenta 1. osobe jednine. Takav poseban naglasak imaju sljedeći glagoli: iz I./4. vrste: *tṛti*, *trēm/tārēm*: → *tṛvēnje*; iz I./5. vrste: nesvr./svr. *čūti*, *čūjēm*: → nesvr. *čūvēnje*; *žēti*, *žnjēm/žānjēm* → *žnjēvēnje*. Drugi dio glagola sa sufiksom {-vēnje} ima infinitivni naglasak, naime iz I./5. vrste: *mljēti*, *mēljēm*: → *mljēvēnje*; iz I./6. vrste: *līti (se)*, *lijēm (se)*: → *līvēnje*; *mīti*, *mījēm*: → *mīvēnje*; *šīti*, *šjēm*: → *šivēnje*.

Sufiks {-će}

Sve prave glagolske imenice sa sufiksom {-će} pripadaju nesvršenim ili svršenim glagolima I./5. ili II. vrste. Sve imaju dugouzlazan naglasak na pretposljednem slogu, znači na slogu izravno ispred sufiksa. Pri tome se kratki jednoglasnički odraz povijesnoga jata (/je/) na kraju infinitivne osnove smjenjuje s dugim dvoglasničkim jatom (/ie/) kao dočetak osnove glagolske imenice; tako npr. u glagola I./5. vrste: svr. *dòspjeti* [dòspēti], *dòspijēm*: → svr. *dospijéce* [dospiéce]; svr. *ràspēti*, *ràspnēm*: → svr. *raspéce*; nesvr. *ùmjeti* [ùmēti], *ùmijēm*: → nesvr. *umijéce* [umiéce] (uz *ùmijenje* [ùmijenje]); u glagola II. vrste: svr. *dòstignuti*, *dòstignēm*: → svr. *dostignúce*; svr. *gànuti*, *gānēm*: → svr. *ganúce*; nesvr. *gìnuti*, *gīnēm*: → nesvr. *ginúce*; svr. *iščeznuti*, *iščeznēm*: → svr. *iščeznúce*; svr. *ùkinuti*, *ùkinēm*: → svr. *ukinúce*; svr. *ùzdignuti*, *ùzdignēm*: → svr. *uzdignúce*.

¹⁹ Glagolska imenica nesvršenoga glagola *vàpiti*, *vàpijēm* odnosno *vàpīm*..., koji zbog svojih prezentskih oblika *vàpijēm*... pripada također I./6. vrsti, tvori se sufiksom {- (j)ēnje} (*vàpljēnje*), tj. prema glagolima IV. vrste, kojoj taj glagol s obzirom na svoje suparničke prezentske oblike tipa glagola IV. vrste također pripada. Ali uobičajena je radna imenica od glagola *vàpiti* imenica *vàpāj*.

Literatura

- Anić, Vladimir, ³1998., Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb
- Auburger, Leopold, 2013., Grammatisch-lexikologische Typologie der Verbsubstantive und ihrer Lexikalisierungen im Kroatischen. U: Ranko Matasović (ur.), Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću, Zagreb, str. 9. – 34.
- Babić, Stjepan, 1980., O podjeli glagola na vrste, Jezik, god. 27., br. 5., Zagreb, str. 139. – 144.
- Babić, Stjepan, ³2002., Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku, Zagreb
- Babić, Stjepan, Finka, Božidar., Moguš, Milan, ⁴1996., Hrvatski pravopis, Zagreb
- Babić, Zrinka, 1991., *Generativni opis konjugacijskih oblika*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb
- Barić, Eugenija i sur., ²1997., Hrvatska gramatika, Zagreb
- Bašić, Nataša., 1996., Lebdenja Hrvatskoga pravopisa, Vijenac, 22. veljače, Zagreb, str. 10. – 11.
- Birtić, Matea, 2004., Događajnost i unutarnji ustroj glagolskih imenica na *-nje*, Filologija, knj. 42., Zagreb, str. 23. – 46.
- Birtić, Matea, 2008., Unutarnja struktura odglagolskih imenica u hrvatskome jeziku, Zagreb
- Bujas, Željko, 1999., Veliki hrvatsko-engleski rječnik/Croatian-English Dictionary, Zagreb
- Filipović, Ivan i sur., 1875., Novi rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. II. hrvatsko-njemački dio, drugi svezak, Zagreb
- Grčević, Mario 2008., Pridjev trpni glagola na *-stiti*. U: Slavko Mirković (ur.-prired.), Babićev zbornik : o 80. obljetnici života. Rasprave i članci s jezikoslovnoga znanstvenoga skupa održanoga 5. i 6. svibnja 2006. u Slavanskom Brodu, Slavonski Brod, str. 115. – 124.
- Ham, Sanda, 2008., Znanstvena djelatnost Stjepana Babića (uz 80. obljetnicu života). U: Slavko Mirković (ur.-prired.), Babićev zbornik : o 80. obljetnici života. Rasprave i članci s jezikoslovnoga znanstvenoga skupa održanoga 5. i 6. svibnja 2006. u Slavanskom Brodu, Slavonski Brod, str. 30. – 60.
- Raguž, Dragutin, 1997., Praktična hrvatska gramatika, Zagreb
- Silić, Josip, Pranjaković, Ivo, ²2007., Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta, Zagreb
- Škarić, Ivo, 2008., /jě/ iza pokrivenog /t/. U: Slavko Mirković (ur.-prired.), Babićev zbornik : o 80. obljetnici života. Rasprave i članci s jezikoslovnoga znanstvenoga skupa održanoga 5. i 6. svibnja 2006. u Slavanskom Brodu, Slavonski Brod, str. 112. – 114.
- Šonje, Jure (gl. ur.), 2000., Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb
- Šulek, Bogoslav, 1860., Deutsch-kroatisches Wörterbuch. Němačko-hrvatski rěčnik, II. Band, Agram
- Tadić, Marko, 1994., Računalna obrada morfologije hrvatskoga književnog jezika, dokt. dis., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Težak, Stjepan, Babić, Stjepan, ¹³2003., Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje, Zagreb
- Trezner, Tomislav, 1970., Glagolske imenice na *-nje*, Jezik, god. 18., br. 2., str. 50. – 54.
- Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika, 2013., Jezik, god. 60., posebno izd., travanj, Zagreb
- Vukušić, Stjepan, 1991., Naglasci glagolskih oblika, Senjski zbornik, vol. 18., br. 1., Senj, str. 167. – 177.

Sažetak

Leopol Auburger, Njemačka

UDK 81'373.611, izvorni znanstveni rad

primljen 11. ožujka 2015., prihvaćen za tisak 14. travnja 2015.

Morphologischer Überblick über die echten
Verbsubstantive der kroatischen Literatursprache

Die Verbsubstantive der kroatischen Literatursprache, die alle auf *-nje* oder *-će* auslauten, werden semantisch in echte und lexikalisierte Verbsubstantive unterschieden. Nur die echten Verbsubstantive sind grammatische, verbmorphologische Formen. Die Bildung der Verbsubstantive ist lexikologisch-morphologisch umfassend von Stjepan Babić in seiner „Wortbildung“ (Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku, ³2002, Zagreb) dargestellt worden. Auf Grund ihrer besonderen Bedeutung haben die echten Verbsubstantive jeweils einen Infinitiv oder ein passives oder aktives Präteritalpartizip synchron als semantisches Korrelat bzw. Ausgangsform, deren Substantivierungen sie sind. Als solche sind sie keine Appellativa sondern eine besondere Art von Nomina propria und Singularia tantum. Von den verbmorphologischen Kategorien treffen auf die Verbsubstantive als indefinite Verbformen die Kategorien des Aspekts, des Numerus und des grammatischen Geschlechts zu, wobei die beiden letzteren zugleich auch nominalmorphologische Kategorien sind. Die Unterscheidung zwischen transitiven und intransitiven Verben kommt bei den echten Verbsubstantiven nicht zum Ausdruck. In dem Artikel wird die Bildung der echten Verbsubstantive hinsichtlich ihrer Endungen, Stämme, Verteilung auf die Verbklassen, Aspektbedingungen und Prosodie grammatisch-morphologisch übersichtsweise systematisch und an Hand zahlreicher Beispiele dargestellt.

**O PITANJIMA ODABIRA NAZIVA I SEMANTIČKIH ODNOSA MEĐU
NAZIVLJEM U OPĆEJEZIČNIM RJEČNICIMA HRVATSKOGA JEZIKA**

Vlatka Štimac Ljubas

Uvod

Nazivoslovna pitanja jedinstvena su za svaku struku što znači da se s njima ponajprije susreću predmetni stručnjaci. Novi nazivi nastaju kada se prvi put pojavi potreba označavanja nekoga pojma na hrvatskome jeziku ili, jednostavno, u prevodenju: stručnjaci tada prihvaćaju strani naziv, posežu za kakvom međunarodnicom (često latinskoga i grčkoga podrijetla), posuđuju nazive iz drugih struka ili tvore nove hrvatske nazive koji moraju biti usklađeni s pravilima hrvatskoga jezika, odnosno pravilima o posuđivanju i prilagodbi posuđenica. Stoga